



ОБРАЗАЦ ЗА ПИСАЊЕ ИЗВЕШТАЈА О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ
ДИСЕРТАЦИЈЕ/ДОКТОРСКОГ УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА
-обавезна садржина-

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовao комисију:

Наставно-научно веће Факултета је **10.01.2018.** године, одлуком број **9/1**, формирало комисију за писање извештаја о подобности докторске дисертације под насловом „**Међународно пословање са аспекта упоредивости финансијског извештавања**“.

2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

1. **Др Зорка Грандов, професор емеритус**, Пословна и међународна економија, децембар 2014. године, Факултет за економију и инжењерски менаџмент у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду, **ментор**
2. **Др Марко Царић, редовни професор**, Мултидисциплинарна економска, 20.04.2011. године, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду, **председник комисије**
3. **Др Марко Иваниш, редовни професор**, Финансије и банкарство, 01.11.2012. године, Факултет за економију и инжењерски менаџмент у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду, **члан комисије**

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Име, име једног родитеља, презиме: **Јана (Мила) Цвијић**

2. Датум рођења, општина, Република: 28.09.1982. Звездара, Београд, Србија

3. Претходно стечено звање (датум и место одбране): Мастер економиста, 2011. год., Факултет за економију и инжењерски менаџмент у Новом Саду, Универзитет Привредна Академија у Новом Саду, мастер рад: „Савремене глобалне финансијске кризе“

4. Научна, односно уметничка област из које је претходно стечено звање: Пословна економија

5. Приказ стручних, научних, односно уметничких, радова (по категоријама):

Саопштење са међународног скупа штампано у целини МЗЗ

1. Јанчетовић М., Јовановић Р., **Цвијић Ј.** (2012), „Стратегија комуникације банака и осигуравајућих компанија за одрживи развој“, I Међународни научни скуп: Моћ комуникације 2012 (Power of communication 2012), Београд, Зборник радова, ISBN 978-9955-49-91-6.

2. Јовановић Р., Недељковић О., **Цвијић Ј.** (2012), „Туризам и запосленост у Србији у

условима кризе, II Међународни научни скуп о економском развоју и животном стандарду EDASOL 2012 - Economic development and Standard of living: “Унапређење животног стандарда и социјална инклузија у времену кризе,, 12-13 октобар, Зборник радова, Паневропски универзитет APERION, Бања Лука, ISBN 978-99955-49-93-0

3. Јанчетовић М., **Цвијић Ј.** (2012), “Финансирање пројеката у функцији заштите животне средине“, 13. Међународна научна и стручна конференција: Рачуноводство и менаџмент – RiM, 2012, Хрватски рачуновођа, Загреб, Зборник радова, Свезак II. – Стручни радови, UDK 657.3/657.6/336.2/658.1/658.8, ISBN 978-953-7828-02-8, Стручни рад
4. Вуксан М., Митровић А., **Цвијић Ј.** (2015) „Стратегијски оквир примене про форма финансијских извештаја“, XIX Интернационални симпозијум из пројектног менаџмента, YUPMA 2015 на тему: “Пројектни менаџмент у Србији - Нови изазови”, 12-14 Јун, 2015. Златибор,
5. Панић Б., **Цвијић Ј.**, Петровић Н.,(2016), „Менаџмент и планирање људских ресурса“, V Међународни скуп о економском развоју и животном стандарду, EDASOL, издавач Факултет пословне економије, Паневропски Универзитет Апериион, Бања Лука
6. **Цвијић Ј.**, Василев Д., Спасић Б. (2017), Рацио анализа као алат за финансијско одлучивање у организацијама, XXI Интернационални симпозијум из пројектног менаџмента, YUPMA 2017 на тему: “Развој пројектног менаџмента-савремене тенденције и методологије”, 2-4 Јун, Златибор
7. **Цвијић Ј.**, Драгић З., Спасић Б. (2017), Примена рачуноводствених стандарда у јавном сектору у Републици Србији: Докле се стигло?, Међународни научни скуп ИОР-ЕДА 2017., Изазови одрживог развоја - економски и друштвени аспект, ISBN 978-86-80127-85-9
8. **Цвијић Ј.**, Драгић З., Петковић З. (2017), Важност финансијских извештаја за пословне организације, XXI Интернационални симпозијум из пројектног менаџмента, YUPMA 2017 на тему: “Развој пројектног менаџмента-савремене тенденције и методологије”, 2-4 Јун, Златибор

Саопштење са међународног скупа штампано у изводу М34

1. Јовановић Р, Јанчетовић М, **Цвијић Ј.** (2011.): „Product safety and consumer protection“, I International Scientific Conference on economic development and standard of living na temu: “*The Development of countries in the Western Balkan region and the effect of Foreign investments in the process of joining the European union*“, The Book of abstracts, ISBN 978-99955-49-66-4, str. 54-55. Бања Лука
2. Закић Н., Јовановић Р., Недељковић О., **Цвијић Ј.** (2014.), „Barriers to Women’s Entrepreneurship and Innovation“, V International women and business conference: “Business women and the importance of continuous education“, 8-10 Октобар, 2014. Орашац, Београд, Conference abstract book, ISBN 978-86-917767

Рад у водећем часопису националног значаја М51

1. Почуча М., Тепавац Р., **Цвијић Ј.**, Митровић А. (2015.), „Potential sources for financing environmental protection projects - focusing on energy efficiency“, Management - часопис за теорију и праксу менаџмента, Факултет организационих наука, Универзитет у Београду, God./Vol..Br./No.75. јун /2015, ISSN:0354-8635 српско издање, ISSN:1820-0222 енглеско издање

Рад у научном часопису М53

1. **Цвијић Ј.** (2017.), Повезаност између рачуноводствених стандарда, правног оквира и квалитета финансијских извештаја, ПРАВО теорија и пракса, број 1-3, стр. 52, YU ISSN 0352-3713

Саопштење са скупа националног значаја штампано у целини М63

1. Вујанић, И., Вукмировић, Ј., Дабетић, Ђ., **Цвијић, Ј.**, (2016.), „Менаџмент функција у електронском банкарству у Србији“, XXI YU INFO конференција Proceedings of the Association for Information Systems and Computer Networks, Зборник радова, ISBN 978-86-85525-17-9, стр. 17-21., Копаоник.

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ/ДОКТОРСКОГ УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА:**Међународно пословање са аспекта упоредивости финансијског извештавања***International business from the aspect of comparability of financial reporting*

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ/ДОКТОРСКОГ УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикана и сл.

Докторска дисертација кандидаткиње Јане Цвијић под насловом „**Међународно пословање са аспекта упоредивости финансијског извештавања**“, садржи укупно 278 странице. У дисертацији се налази 7 поглавља којима су обухваћене следеће целине: Уводна разматрања (1 – 15 стр.), Теоријске поставке и студије случаја у четири поглавља (16 - 200 стр.), Емпиријско истраживање (201 - 249 стр.), Закључна разматрања (250 – 255 стр.). Дат је и преглед литературе и биографија аутора (260-278 стр.). У раду је коришћена релевантна научна литература из предметне области, а списак од 290 библиографских јединица, већином страних аутора, је дат на крају дисертације. Кандидаткиња је применила АРА стил цитирања, како при навођењу аутора у самом раду, тако и при формирању списка литературе. У дисертацији је приказано 23 табеле и 35 слика.

Садржај докторске дисертације

УВОД

(од 1. до 15. стр.)

1. Мотивација за спровођење истраживања
2. Проблем и предмет истраживања
3. Циљеви истраживања
4. Истраживачке хипотезе
5. Методологија истраживања
6. Начин избора, величина и структура узорка
7. Резултати истраживања – примена и допринос
8. Структура дисертација

ГЛАВА I – МЕЂУНАРОДНО ПОСЛОВАЊЕ И ФИНАНСИЈСКО ИЗВЕШТАВАЊЕ КОМПАНИЈА

(од 16. до 61. стр.)

9. Глобализација – појам и кључне одреднице
10. Карактеристике међународног пословања
11. Глобализација светске трговине и пословања
12. Модалитети токова међународног капитала
13. Улога мултинационалних и транснационалних компанија у међународној пословној интеграцији
14. Финансијско управљање у мултинационалним и глобалним компанијама
15. Финансијско извештавање као инфраструктура међународног пословања
 - 15.1. Информатичка подршка и значај за финансијско извештавање
 - 15.2. Прилагођавање рачуноводства и рачуноводствене професије у међународном пословању
16. Потреба за упоредивим и транспарентним финансијским извештајима

ГЛАВА II – ХАРМОНИЗАЦИЈА И СТАНДАРДИЗАЦИЈА ФИНАНСИЈСКОГ ИЗВЕШТАВАЊА

(од 62. до 122. стр.)

17. Развој рачуноводствене хармонизације
18. Квалитет финансијских извештаја, начела и концепти
19. Значај хармонизације и стандардизације финансијског извештавања у међународном пословном окружењу
20. Међународни рачуноводствени стандарди и Међународни стандарди финансијског извештавања и релевантна вредност
 - 20.1. Институције хармонизације и стандардизације и њихови циљеви
 - 20.2. Проблеми рачуноводствене хармонизације
 - 20.3. Хармонизација међународног финансијског извештавања: тржишни приступ и организације

21. Глобални рачуноводствени стандарди и извештавање као основа за повећање вредности
 - 21.1. Основне карактеристике *US GAAP* и *IFRS*
 - 21.2. Глобални рачуноводствени стандарди и тржишта капитала
 - 21.3. Значај и класификација рачуноводствених стандарда према доминантним групама са аспекта глобалне примене
22. Прилог: Упоредни преглед основних елемената *US GAAP*, *IFRS* и *IAS* стандарда

ГЛАВА III – РАЧУНОВОДСТВЕНА ХАРМОНИЗАЦИЈА И УТИЦАЈ НА МЕЂУНАРОДНО ПОСЛОВАЊЕ КОМПАНИЈА (од 123. до 186. стр.)

23. Развијене земље и финансијско извештавање
24. Финансијско извештавање у земљама у развоју
 - 24.1. Финансијско извештавање у нашој земљи
 - 24.2. Практични аспекти финансијског извештавања у националним оквирима
25. Подстицаји за хармонизацију финансијског извештавања у земљама у развоју
26. Значај *IFRS* и *US GAAP* у контексту економско-финансијских индикатора компанија
27. Основне дивергенције између *IFRS* и *US GAAP*
28. Примена *US GAAP*
29. Примена *IFRS*
30. Конвергенција *IFRS* и *US GAAP*: докле се стигло?
31. Међународни стандарди ревизије
32. Континуирана еволуција у развоју рачуноводствених стандарда
33. Статистичко истраживање: Кретање броја котираних компанија као индикација раста значаја и примене рачуноводствених стандарда
 - 33.1. Методологија и оквир истраживања
 - 33.2. Праћење тенденције кретања броја котираних компанија за земље Г20
 - 33.3. Праћење тенденција кретања броја котираних компанија на глобалном нивоу

ГЛАВА IV – ЗНАЧАЈ УПОРЕДИВОСТИ ФИНАНСИЈСКИХ ИЗВЕШТАЈА У ОБЛАСТИ НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ИМОВИНЕ (од 187. до 200. стр.)

34. Дефинисање нематеријалне имовине
35. Примена рачуноводствених стандарда у области нематеријалне имовине
 - 34.1. Нематеријална имовина и корпоративно извештавање
 - 34.2. Расходавање и отуђење нематеријалне имовине
36. Специфичности хармонизације у тој области - могућности идентификације нематеријалне имовине
37. Идентификовање *US GAAP* и *IFRS* стандарда у области признавања, мерења и других рачуноводствених радњи за гудвил и нематеријалну имовину
38. Полемика око интерно генерисаног гудвила и интерно генерисане нематеријалне имовине

ГЛАВА V – ЕМПИРИЈСКО ИСТРАЖИВАЊЕ: ВРЕДНОВАЊЕ ГУДВИЛА И НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ИМОВИНЕ (од 201. до 249. стр.)

39. Концептуални оквир истраживања
40. Методологија истраживања
41. Вредновање гудвила и нематеријалне имовине
42. Научни и практични допринос
43. Ограничења и смернице даљег истраживања

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА (од 250. до 255. стр.)

ОСНОВНЕ СКРАЋЕНИЦЕ И АКРОНИМИ (256. стр.)

ЛИСТА ГРАФИКОНА, ТАБЕЛА И СЛИКА (од 257. до 259.стр.)

ЛИТЕРАТУРА (од 260. до 277. стр.)

БИОГРАФИЈА АУТОРА (278. стр.)

ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ/ДОКТОРСКОГ УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА:

Кандидаткиња је у оквиру докторске дисертације обухватила седам делова, односно пет поглавља са уводним разматрањем на почетку и закључком на крају дисертације, где се теоријски и/или емпиријски бавила дефинисаним проблемом и предметом истраживања.

У уводном делу се истичу кључни мотиви за спровођење истраживања и дефинишу се проблем и предмет истраживања. Такође, одређују се и истраживачки циљеви и укратко разматрају поједина поглавља. Кандидаткиња поставља и истраживачке хипотезе и објашњава начин избора, величину и структуру узорка које је користила у истраживању. Поред наведеног, аутор у уводном делу указује на истраживање које је обухваћено у раду, а односи се на примену две студије случаја и емпиријско истраживање засновано на примени статистичких метода. Говори се и о резултатима истраживања, примени и доприносу.

Прво поглавље дисертације посвећено је теоријском фундаменту истраживања проблематике финансијског извештавања компанија у контексту међународног пословања. Истраживањем феномена глобализације, истакнуте су његове основне карактеристике и истражен је утицај глобализације на динамику међународне трговине и директних инвестиција, односно међународног капитала у светским размерама. Кандидаткиња у овом делу описује модалитете токова међународног капитала при чему посебно скреће пажњу на истраживачке студије које се односе на мултинационалне и транснационалне компаније у домену директних инвестиционих прилива, говори о специфичностима финансијског управљања у мултинационалним и глобалним компанијама при чему посебно истиче да управо ове компаније имају највећу корист од глобализације и то доводи у везу са значајем који има глобалном усвајање стандарда у континуитету. Управо због тога, кандидаткиња у наставку скреће пажњу на то да глобално усвајање стандарда у великој мери утиче на америчке компаније, при чему је сагледано да земље дозвољавају или захтевају *IFRS* за законске сврхе извештавања и јавно публикувања, чиме се пледира за *IFRS* као глобалне рачуноводствене стандарде. Такође, кандидаткиња у раду значајну пажњу посвећује разумевању проблематике двојезичне вештине извештавања, односно израде финансијских извештаја према рачуноводственим смерницама које су обухваћене кроз две групе наднационалних стандарда - *IFRS* и *US GAAP*. Дискусије у овом поглављу креће се у правцу критичког мишљења да се оно што интересује акционаре једноставно не налази у финансијским извештајима већ да им је потребан холистички преглед перформанси компанија. Кандидаткиња посматра феномен глобализације у контексту финансијског извештавања на један реалан начин, уважавајући при том чињеницу да стандардизација финансијског извештавања на глобалном нивоу има своју екстерну и интерну димензију, што је и објаснила. Такође, објашњава због чега су *IFRS* потпуно адекватан одговор на захтеве јединственог финансијског извештавања, при чему даје неколико констатација у прилог том мишљењу. Објашњавајући како глобализација светског тржишта капитала утиче на развој и примену међународних рачуноводствених стандарда у правцу подизања квалитета финансијског извештавања, како самих учесника на тржишту тако и компанија и банака које су заинтересоване за приступ међународном финансијском тржишту, образлаже потребу за општом применом међународних рачуноводствених стандарда који представљају један од кључних фактора за успостављање дугорочне финансијске и економске стабилности светске привреде. Кандидаткиња посебно дискутује о значају информатичке подршке за финансијско извештавање и образлаже утицај рачуноводствених информационалних система на ефикасно пословно одлучивање у компанијама. Посматрајући рачуноводствене информационе системе истиче значајне студије које се баве односом информационалних технологија, менаџерских потреба и рачуноводствених информација. Такође, у овом поглављу је истакнута улога рачуноводства и рачуноводствене професије у тржишној економији. Објашњавају се аналитичка функција рачуноводства и истичу фактори који утичу на развој рачуноводствених прописа. Кандидаткиња пледира да правилно разумевање поменутих фактора може да ублажи или чак елиминира изазове

међународних рачуноводствених стандарда, тако да се у наставку бави образлагањем потребе за упоредивим и транспарентним финансијским извештајима. Она објашњава различите академске и стручне ставове који постоје по питању развоја јединствених рачуноводствених система и детаљно елаборира питање упоредивих финансијских извештаја. Кандидаткиња посебно истиче питање имплементације јединственог рачуноводственог система и образлаже међународне разлике у пракси финансијског извештавања.

Друго поглавље дисертације се односи на процес и еволутивни карактер хармонизације и стандардизације финансијског извештавања. Кандидаткиња у овом поглављу полази од прегледа законске регулативе у сегменту књиговодства о генерисању финансијских извештаја да би потом објаснила фазе међународне рачуноводствене хармонизације и посебно се осврнула на две групе наднационалних рачуноводствених стандарда *US GAAP* и *IFRS*. Такође описује и процедуру у успостављању рачуноводствених стандарда. Потом, кандидаткиња се бави детаљним разматрањем фактора који утичу на квалитет и упоредивост финансијских извештаја. Имајући у виду да је предуслов за правилно тумачење финансијских извештаја постојање претпоставке, кандидаткиња објашњава општеприхваћене рачуноводствене концепте, да би се потом осврнула на општеприхваћена начела која су важна за процену, евидентирања и извештавања о пословним активностима. Такође, говори и о финансијским извештајима у контексту правила и процедура финансијског извештавања у функцији уређења односа између различитих интересних група. С обзиром на то да су рачуноводствени академици укључени у различите активности, а једна од њих је и унапређење рачуноводствене праксе, кандидаткиња посебну пажњу посвећује евалуирању улоге и значаја коју имају академици у концептуалном размишљању у сегменту стварања рачуноводствене политике. Посебну пажњу посвећује анализи резултата истраживања различитих студија које су проучавале различите врсте фактора који утичу на рачуноводствену професију, рачуноводствене праксе и институционализацију у области рачуноводства. Такође образлаже предности међународне хармонизације финансијског извештавања и улогу коју она има у доминантним трендовима интернационализације и глобализације пословања као и критичним факторима који тај процес коче и успоравају. Објашњавајући рачуноводствено извештавање као универзални финансијски језик комуницирања међународних компанија и најважнији вид поузданог и разумљивог информисања о укљученим економским ентитетима, кандидаткиња се бави идентификовањем значајних активности које треба да буду подстрек даљем интензивирању економских активности у светлу усаглашавања рачуноводствених пракси путем утврђивања могућег степена њихових разлика. Такође, она посебно истиче проблеме рачуноводствене хармонизације и дискутује о томе на који начин хармонизација треба да буде постигнута. У наставку су објашњени различити приступи хармонизације финансијског извештавања. Кандидаткиња даје критички осврт на те различите приступе и указује на тешкоће при имплементирању глобалних стандарда финансијског извештавања, са посебном пажњом на нивоу интеракције између два тела која данас постављају стандарде – *IASB* и *FASB*. На крају овог поглавља, кандидаткиња дискутује о аргументима против стандарда на основу резултата истраживања оних аутора који су се бавили истом проблематиком.

У трећој глави дисертације кандидаткиња се бави проблематиком рачуноводствене хармонизације у контексту њеног утицаја на међународно пословање компанија. Кандидаткиња примењује компаративну методу која се односи на истраживање праксе и стандарда финансијског извештавања у САД-у и Великој Британији. Такође, описују се значај и улога које имају професионалне рачуноводствене институције са посебним фокусом на *FASB*. У наставку се објашњавају карактеристике финансијског извештавања у земљама у развоју, при чему се значајна пажња посвећује карактеристикама финансијског извештавања у нашој земљи. Кандидаткиња је дала детаљан осврт на историјски развој рачуноводства и рачуноводствене професије у нашој земљи и детаљно размотрила практичне аспекте финансијског извештавања у националним оквирима. Такође помиње и подстицаје за хармонизацију финансијског извештавања у земљама у развоју. У овом поглављу, кандидаткиња је посебну пажњу посветила елаборирању значаја који имају *IFRS* и *US GAAP*

у контексту економско-финансијских индикатора компанија. Такође, указана је значајна пажња и проблему асиметрије информација и мерама које су неопходне да се дисторзије у финансијском извештавању у оквиру корпоративног управљања учине очигледним. У даљем раду, разматрају се различити аспекти примене *US GAAP* и *IFRS*, да би се потом дискутовало о томе докле се стигло са конвергенцијом *US GAAP* и *IFRS*. Кандидаткиња помиње и двојезично финансијско извештавање када је реч о америчким компанијама које међународно послују и бави се елаборирањем предности и недостатака у употреби *IFRS* у САД-у. Такође, у овом поглављу указује се на значајне разлике у два сета рачуноводствених стандарда и на промене у рачуноводственој политици са аспекта рачуноводствених норми. У овом поглављу, кандидаткиња је говорила и о конвергенцији међународне ревизије и рачуноводствених стандарда. У овом поглављу кандидаткиња је поставља посебну истраживачку хипотезу која је потом тестирана применом две методе студије случаја. Применом методе студије случаја истражена је проблематика усвајања међународних рачуноводствених стандарда и управљачке перформансе компанија листираних на берзама за одабрани узорак. Методом анализе садржаја обрађен је проблем конвергенције кључних рачуноводствених система *US GAAP* и *IFRS* како би се идентификовао јединствени рачуноводствени модел и уклониле све потешкоће које постоје код евалуације перформанси компанија са посебним освртом на компаније које послују у међународним оквирима. Такође, применом методе анализе садржаја су идентификоване могуће предности у примени једно од две групе наднационалних стандарда у генерисању финансијских извештаја, као и могућа ограничења која се у том поступку јављају. Истраживачка пажња је дакле посвећена примени *IFRS* и *US GAAP* и њиховој конвергенцији. Кандидаткиња је за потребе примене две методе студије случаја, анализирала посебну хипотезу која гласи:

Међународни рачуноводствени стандарди су доминантна група стандарда за најразвијеније земље са посебним освртом на котиране компаније

На основу спроведене студије случаја, аутор је потврдио појединачну хипотезу да су Међународни рачуноводствени стандарди доминантна група стандарда за котиране компаније. Анализом је уочено да је највећи број котираних компанија прихватио *IFRS* стандарде или је у некој од фази имплементације. Кандидаткиња је истакла значај када је реч о котираним компанијама, да је јако важно за кориснике, односно за инвеститоре и повериоце, интерес који они имају разумевањем финансијских перформанси компанија.

Код прве студије случаја, истраживачка пажња је усмерена на котиране компаније посматрајући земље Г20, при чему је коришћена геометријска стопа раста, да би се након тога указало на различите фазе у којима се налазе усвајања *IFRS* по појединачним земљама за посматрани узорак. У другој студији случаја, анализиран је раст котираних компанија применом геометријске стопе раста за котиране компаније у 49 земаља посматрано на глобалном нивоу. Реч је о компанијама чијим се акцијама тргује на берзи, што оснажује потребу да финансијски извештаји буду високог квалитета. С обзиром на то да се у истраживању користила геометријска стопа раста, добијени су статистички подаци о земљама које имају екстремне вредности у динамици кретања котираних компанија.

У четвртном поглављу дисертације кандидаткиња се бави значајем упоредивости финансијских извештаја у области нематеријалне имовине. Након дефинисања нематеријалне имовине, детаљно објашњава примену рачуноводствених стандарда који се односе на нематеријалну имовину и указује на битне аспекте њеног признавања и вредновања. Посебну пажњу посвећује питању идентификације нематеријалне имовине у контексту примене *US GAAP* и *IFRS* стандарда. Такође, дискутује се у вези са интерно генерисаним гудвилем и нематеријалном имовином са аспекта могућих проблема око њиховог признавања. Посебна пажња је посвећена идентификовању нематеријалног средства ради успостављања контроле над истим због остваривања будуће економске користи по основу употребе средства.

У петом поглављу дисертације, кандидаткиња спроводи емпиријско истраживање. У оквиру

овог поглавља кандидаткиња поставља општу и две посебне истраживачке хипотезе. Метода дескрипције је коришћена за анализу могућих предности и ограничења у примени рачуноводствених стандарда, те њихове хармонизације. Применом компаративне методе извршено је поређење различитих пракси у примени рачуноводствених стандарда за одабране јединице истраживања, да би се потом методом генерализације истражене особине подвеле под опште важећи закон. Одређен је истраживачки узорак и дефинисане статистичке методе прикупљања и обраде истраживачких података. У истраживање је посебну пажњу посвећена узорку који је идентификован ради истраживања гудвила и друге нематеријалне имовине са аспекта утврђивања конкурентности, посебно међународних компанија. С тим у вези коришћене су статистичке и динамичке методе анализе и пројектовање, међу којима се наводе: средње вредности, функција тренда, корелациона и регресиона анализа, итд. За узорак су одабране компаније које су карактеристичне по високом учешћу нематеријалне имовине. Кандидаткиња примењује рачуно анализу ради процене приносног положаја посматраних компанија. Такође, у наставку примењује методу студије случаја ради утврђивања продуктивности капитала, као и минималних и максималних референтних вредности. Трећа метода која је примењена је *DEA* метода на примеру компанија које послују у сектору ИТ-а. Као улазни подаци су коришћене варијабле: сопствени капитал, гудвил и нематеријална имовина, док су као излазне варијабле коришћени укупни приход и нето добитак. Серија података је обухватила седмогодишњи период. Помоћу *Excel Solver-a* су постављени услови и израчунати *DEA* коефицијенти ефикасности. На основу тога, идентификована је динамика ефикасности компанија према снази њиховог капитала, гудвила и нематеријалне имовине. Идентификован је променљив варијабилитет код компанија које немају 100% ефикасност. Кандидаткиња је у наставку рада применила методу вишеструке корелације како би утврдила слагање гудвила са варијаблама које су коришћене код *DEA* методе за тестирање ефикасности. Оцењена је директна стохастичка веза на основу директних варијабли и постављен је регресиони модел ради утврђивања степена слагања изабраних варијабли са приходима, при чему је у средишту истраживања нематеријална имовина. Анализирани су следеће хипотезе:

X2(б): Постоји значајно неслагање између *US GAAP* и *IFRS* у домену вредновања гудвила и нематеријалне имовине.

X2(ц): Постоји потреба за целовитијим приступом који се односи на вредновање позиција гудвила и нематеријалне имовине, те бржем развоју рачуноводствених стандарда у том контексту.

На основу анализираних одступања у погледу вредновања нематеријалне имовине закључено је да не постоје значајне разлике које би утицале на вредност ових позиција у билансу, те на процес финансијског одлучивања, чиме се одбацује хипотеза X2(б). Реч је о различитим обрачунским третманима. Не постоји метод вредновања нематеријалне имовине који би начелно био прихваћен и пружио адекватне показатеље. У том смислу истиче се да треба користити различите методологије на основу циљева који су дефинисани или интересне групе за коју се процена вредности ради. Овим је потврђена хипотеза X2(ц), да постоји потреба за целовитијим приступом који се односи на вредновање позиција гудвила и нематеријалне имовине, те бржем развоју рачуноводствених стандарда у том контексту.

У последњем делу, у закључним разматрањима, кандидаткиња закључује да би примена јединствених рачуноводствених стандарда, уз решавање проблема у њиховој имплементацији и примени, допринела унапређењу рачуноводствене извештајне праксе, посебно за компаније које послују на међународном нивоу, што је од посебног значаја за идентификовање економско-финансијских индикатора и подизање конкурентности компанија.

У оквиру израде докторске дисертације, анализирани су следеће хипотезе:

Основна хипотеза рада на којој се базира ова дисертација:

Упоредиво финансијско извештавање је основна инфраструктура за одлучивање у међународном пословању.

Основна хипотеза може бити представљена преко следеће потпуне посебне хипотезе:

Значајан је утицај упоредивог финансијског извештавања на пословање међународних компанија, али су за сврхе ове дисертације, у складу са предметом који се односи конкретно на хармонизовано и стандардизовано финансијско извештавање, коришћене и оцењене следеће посебне хипотезе које се односе на ово поље, а које су пак оцењене и преко одређених појединачних хипотеза:

X1: Упоредиво финансијско извештавање је од посебног значаја за извештајне перформансе међународних компанија.

X2: Упоредиво финансијско извештавање у значајној мери може да утиче на конкурентност компанија.

На основу мерења ефикасности ИТ компанија коришћењем упоредивих финансијских извештаја доказано је да упоредиво финансијско извештавање доприноси у великој мери поверењу инвеститора и повериоца у процесу финансијског одлучивања, и боље одражава ефикасност употребе капитала. Такође, кандидаткиња је доказала да унапређење развоја и имплементације Међународних рачуноводствених стандарда који се односе на вредновање гудвила и нематеријалне имовине има посредан утицај на конкурентност међународних компанија у домену финансијског одлучивања употребом интелектуалног капитала (нематеријалне имовине). Кандидаткиња је на основу примене корелационог и регресионог теста, а коришћењем података из финансијских извештаја који користе *IFRS* потврдила је да квалитет Међународних стандарда финансијског извештавања јесте у корелацији са квалитетом финансијских информација у корпоративном извештавању, те у том смислу може да утиче на извештајне перформансе компанија.

VI ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Прегледом претходне литературе и анализом различитих приступа дефинисању и категорисању фактора који утичу на развој и имплементацију међународних рачуноводствених стандарда како би финансијско извештавање допринело повећању ефикасности пословања компанија, те расту њихове конкурентности, закључује се да примена јединствених рачуноводствених стандарда, односно пуна конвергенција *US GAAP* и *IFRS* у значајном проценту може да поспешу конкурентност компанија које послују на међународном нивоу. Кандидаткиња истиче да је за то потребан холистички приступ, посебно ако се има у виду да феномен глобализације утиче на динамику међународне трговине и директних инвестиција, односно на кретање међународног капитала у међународним размерама. Кандидаткиња пледира усвајање међународних рачуноводствених стандарда на националном нивоу доказујући њихову посебну важност за потребе обрачуна реалних економско-финансијских индикатора за међународне компаније. Кандидаткиња истиче и ограничења која треба да се елиминишу да би компаније користиле једнојезично финансијско извештавање у функцији повећања квалитета и упоредивости финансијских информација за пословно одлучивање и идентификује сет фактора који утичу на процес конвергенције. Такође, на основу анализе нематеријалне имовине у контексту тестирања ефикасности, кандидаткиња примећује значајан утицај ове ставке на конкурентност компанија које је имају у својој активи, те закључује да постоји доста проблема који треба да се реше око признавања и вредновања ове позиције са аспекта развоја и примене рачуноводствених стандарда.

Емпиријским истраживањем је испитано постојање повезаности између броја котираних компанија и рачуноводствене праксе када је реч о стандардима за посматране узорке у две студије случаја. Потом, извршена је примена статичких и динамичких метода, анализе и пројектовање којима су обухваћене средње вредности, функција тренда, корелациона и регресиона анализа где је коришћено неколико варијабли и закључено да постоји снажна веза између нематеријалне имовине и приносне снаге посматраних компанија обухваћених узорком а које су узете као репрезентативне у смислу значаја који има интелектуални капитал за њихово пословање у ИТ сектору.

Кандидаткиња закључује да би примена јединствених рачуноводствених стандарда, уз решавање проблема у њиховој имплементацији и примени, допринела унапређењу рачуноводствене извештајне праксе, посебно за компаније које послују на међународном нивоу, што је од посебног значаја за идентификовање економско-финансијских индикатора и подизање конкурентности компанија. Поред тога, кандидаткиња је закључила да треба посветити већу пажњу решавању проблема који постоје у пракси а односе се на стандардизацију у вези са нематеријалном имовином да би се она правилно признавала и вредновала, јер је од посебног значаја за повећање конкурентности компанија које имају значајно учешће ове ставке у својој активи.

УПОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Садржина и начин приказа Докторске дисертације кандидаткиње Јане Цвијић у потпуној су сагласности са насловом дисертације. Подстакнута уверењем да у научној литератури нема довољно емпиријских студија које обрађују проблематику међународног пословања са аспекта упоредивости финансијског извештавања и значаја за конкурентност међународних компанија, у оквиру докторске дисертације приказује теоријске тврдње, а затим спроводи емпиријско истраживање, којим и утврђује постојање поменуте повезаности. Комисија констатује да ова емпиријска студија припада групи квантитативних и квалитативних истраживања, јер су коришћене комбиноване методе истраживања како би се посматрана проблематика што ефикасније истражила. Дизајн истраживања докторске дисертације је прилагођен управо глобалној проблематици истраживања која не само што утиче на националне оквири већ има и далекосежне импликације на друге, значајне аспекте пословања компанија. У истраживању се полази од резултата претходних студија и претходно постављених теоријских оквира и закључује се да се постоје одређене правилности у примени рачуноводствених стандарда као и могућа ограничења. Према томе, може се рећи да ово истраживање има дедуктивно-имплицативан карактер.

Комисија је мишљења да је дисертација реализована по методологији научног истраживања и садржи научну анализу дефинисаног проблема и предмета истраживања. Резултати добијени емпиријским истраживањем су јасно и недвосмислено представљени, анализирани и протумачени на одговарајући начин, а потом и упоређени са резултатима других емпиријских студија из исте области. На основу добијених резултата, кандидаткиња је извела релевантне закључке и пружила одговоре на постављена истраживачка питања. Такође, истакнут је и допринос истраживачких резултата и дате су препоруке за будућа истраживања.

Судећи према наведеним елементима, Комисија позитивно оцењује начин приказа и тумачења резултата истраживања у оквиру докторске дисертације и констатује да је кандидаткиња успешно извршила емпиријско истраживање, реализовала постављене циљеве и тестирала дефинисане истраживачке хипотезе.

VIII КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ/ДОКТОРСКОГ УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА:

1. Да ли је докторска дисертација/докторски уметнички пројекат написан у складу са образложењем наведеним у пријави теме

Мишљење Комисије је да је докторска дисертација написана у складу са образложењем које је наведено у пријави теме.

2. Да ли докторска дисертација/докторски уметнички пројекат садржи све битне елементе

Комисија је мишљења да докторска дисертација садржи све релевантне елементе, с обзиром на то да обједињује следеће целине:

Уводна разматрања, у оквиру којих се образлаже мотивисаност за реализацију истраживања, објашњава проблем.

Поглавља од један до четири се баве теоријским поставкама које се односе на међународно пословања и финансијско извештавање компаније, проблематику хармонизације и стандардизације финансијског извештавања и њихов утицај на међународно пословање компанија, као и истраживањем упоредивости финансијског извештавања у области нематеријалне имовине и корпоративног извештавања. У једном од ових поглавља урађено је и статистичко истраживање применом методе анализе садржаја и применом компаративне методе како би се извршило упоредна анализа котираних компанија за одабрани узорак и рачуноводствених стандарда које оне примењују, односно или их тек имплементирају.

Теоријске поставке и емпиријско истраживање обухваћено је петим поглављем ове дисертације где је прво указано на значајне теоријске студије које су претходно урађене, на основу чега је направљен теоријски оквир везан за значај рачуноводствених стандарда у сфери упоредивости финансијских извештаја да би се истраживачка пажња усмерила на нематеријалну имовину и рачуноводствену стандардизацију у тој области ради постизања веће конкурентности међународних компанија. **Емпиријским истраживањем**, којим је обухваћено објашњење истраживачке методологије, извршена је примена статичких и динамичких метода, анализа и пројектовања којима су обухваћене средње вредности, функција тренд, корелациона и регресиона анализа.

Дискусија резултата истраживања се односи на анализу значаја упоредивог финансијског извештавања, те примене глобалних рачуноводствених стандарда ради подстицаја ефикасности са аспекта конкурентности међународних компанија и посебним освртом на значај нематеријалне имовине као интелектуалног капитала у том процесу за посматрани истраживачки период.

Закључна разматрања, где се поред навођења истраживачког закључка објашњава допринос резултата истраживања, дају кључне препоруке и истичу правци даљих истраживања у оквиру предметне области.

На крају је приказан **преглед литературе уз биографију аутора дисертације.**

3. По чему је докторска дисертација/докторски уметнички пројекат оригиналан допринос науци, односно уметности

Комисија закључује да докторска дисертација на оригиналан начин доприноси науци, с обзиром на то да су резултати овог емпиријског истраживања указали на нова сазнања, са једне стране, док су са друге стране верификовали закључке постојећих емпиријских студија. Тиме је обезбеђена задовољавајућа основа за реализацију будућих истраживања са

циљем да се испита утицај истоветних рачуноводствених стандарда (ефекти хармонизације и стандардизације) на конкурентност и глобално кретање капитала, те остварење задовољавајућих финансијских перформанси. Кандидаткиња је у свом раду првенствено била подстакнута уверењем да у научној литератури нема довољно емпиријских студија које обрађују повезаност између развоја рачуноводствених стандарда у функцији побољшаног процеса извештавања и ефикаснијег пословања међународних компанија. То је посебно важна проблематика ако се има у виду конкурентност међународних компанија и значај који имају стране директне инвестиције за ефикасан развој савременог тржишта. Посебно је истакла недостатак студија које се односе на вредновање нематеријалне имовине, као и на комплексност фактора који утичу на финансијско извештавање. Имајући све то у виду, истиче се да је кандидаткиња је обогатила научну литературу новим сазнањима и допринела квалитету будућих истраживања у овој научној области.

Значајан допринос ове дисертације, проналази се и у специфичности самог истраживања у смислу примене рачуноводствених стандарда када су у питању ставке као што су гудвил и нематеријална имовина, са посебном истраживачком пажњом по питању вредновања интерно генерисане нематеријалне имовине. Овим истраживањем је указано на критичне тачке у признавању и вредновању поменутих билансних позиција. Поред тога, посебно је указано на значај које има нематеријална имовина (интелектуални капитал) са аспекта како националне, тако и међународне конкурентности.

Докторска дисертација је писана стилем који карактерише јасност и прегледност, и што је посебно важно, научно методолошким стилем, док је терминологија коришћена у раду резултирала добрим разумевањем материје која је обрађивана. У раду је коришћена релевантна и актуелна, превасходно инострана литература која је сагласна са идентификованим предметом истраживања. Комисија је мишљења да је кандидаткиња, овом емпиријском докторском дисертацијом показала аналитичност, логичко закључивање, адекватни професионални објективизам и примерену критичност. Констатира се да је дисертација резултат систематичног и независног рада кандидаткиње, која је, на основу спроведеног емпиријског истраживања уз примену одговарајуће истраживачке методологије, на аргументован начин извела закључке о предмету истраживања.

4. Недостаци докторске дисертације/докторског уметничког пројекта и њихов утицај на резултат истраживања

Интегралном анализом свих релевантних аспеката докторске дисертације, комисија закључује да не постоје недостаци који би могли да имају утицај на резултат истраживања.

IX ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене докторске дисертације/докторског уметничког пројекта, комисија предлаже:

- Да се докторска дисертација кандидаткиње Јане Цвијић, под насловом „Међународно пословање са аспекта упоредивости финансијског извештавања“ ПРИХВАТИ, а кандидаткињи ОДОБРИ ОДБРАНА пред усвојеном Комисијом на Факултету за економију и инжењерски менаџмент у Новом Саду.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Др Зорка Грандов, професор емеритус, Ментор

Др Марко Царић, редовни професор, Председник комисије

Др Марко Иваниш, редовни професор, Члан Комисије

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.